

Тетяна Пантюк,

доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (м. Дорогобич, Україна)

Tetyana Pantyuk,

Ph D hab. (Pedagogy), Professor, Professor of the Department of General Pedagogics and Preschool Education, Drohobych State Pedagogical University of Ivan Franko (Drohobych, Ukraine)
pantyuk@bigmir.net
ORCID ID 0000-0003-0672-9663

Марія Ярушак,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (м. Дорогобич, Україна)

Maria Yarushak,

Ph. D.(Pedagogy), Associate Professor Professor of the Department of General Pedagogics and Preschool Education, Drohobych State Pedagogical University of Ivan Franko (Drohobych, Ukraine)
m.yarushak@gmail.com
ORCID ID 0000-0003-1639-0579

Наталія Прейс,

кандидат медичних наук, старший викладач кафедри анатомії, фізіології та валеології, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (м. Дорогобич, Україна)

Nataliya Preys,

Ph. D. (Medical), Senior Lecturer in the Department of Anatomy, Physiology and Valeology, Drohobych State Pedagogical University of Ivan Franko (Drohobych, Ukraine)
natalieye@ukr.net

Софія Потюк,

аспірантка,
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
(м. Дорогобич, Україна)

Sophia Potuk,

postgraduate,
Drohobych State Pedagogical University of Ivan Franko
(Drohobych, Ukraine)
sofiapotuk@gmail.com

УДК 37.015

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ

Анотація. За сучасних умов розвитку суспільства, де відбуваються динамічні процеси в різних галузях життя, висувуються нові вимоги до формування знань, навичок мотиваційного інструментарію та способу життя особистості. Особлива роль у цьому процесі належить інноваційним технологіям, які спрямовані на розвиток різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості. Сьогодні в українській освіті впроваджується чимало інноваційних технологій для успішного навчання, усебічного гармонійного розвитку дітей. Процес формування здорового способу життя полягає у власній активності дитини, а результат досягається за допомогою інноваційних технологій: особистісно орієнтованого навчання, кооперації та диференціації, проектної діяльності, арт-терапевтичних, кінезіотерапії, сендплеку, петтерапії, портфоліо тощо. Відповідно постає проблема підготовки такого вчителя, який володіє необхідними фаховими компетенціями. Обізнаність майбутніх педагогів із різноманітними інноваційними технологіями та їх успішне засвоєння і використання на практиці сприятиме переосмисленню перспектив діяльності та роботи школи в житті учнів. Головною рушійною силою інноваційної діяльності є вчитель, оскільки суб'єктивний чинник є вирішальним під час упровадження та поширення нововведень.

Ключові слова: здоров'я, здоров'язбережувальні технології, дитина, діти з особливими потребами, здоровий спосіб життя.

INNOVATIVE TECHNOLOGIES AS A FACTOR FOR THE FORMATION OF A HEALTHY LIFESTYLE OF CHILDREN

Abstract. In the current conditions of society development, where dynamic processes take place in different areas of life, new requirements are being put forward for the formation of knowledge, skills of motivational tools and lifestyle of the individual. A special role in this process belongs to innovative technologies that are aimed at the development of various forms of thinking, creative abilities, and high social and adaptive capacities of the individual. In the current conditions of development of Ukrainian society, there is an urgent need to educate a healthy competitive individual, who possess developed intelligence, creative potential, striving for self-improvement and preservation of its own health. Today, many new technologies are introduced in Ukrainian education to improve learning, comprehensive harmonious development of children. The process of forming a healthy lifestyle is based on the child's own activity, and the result is achieved through innovative technologies: personal-oriented learning, cooperation and differentiation, project activity, art-therapeutic, pet therapy, portfolio, etc. Accordingly, the problem of training such a teacher who possesses the necessary professional competences, takes a step forward.

Awareness of future teachers with a variety of innovative technologies and their successful adoption and use in practice will help to rethink the perspectives of school activities and work in the lives of students. The main driving force behind innovation is the teacher, as the subjective factor is crucial in the implementation and dissemination of innovations.

The essence of health-preserving technologies lies in the comprehensive assessment of learning and upbringing conditions that make it possible to ensure the proper health of children, to care for their high level of self-realization, to develop healthy lifestyles, to monitor the indicators of the individual development of the child, and not only to predict changes in the health of children, but also apply appropriate psychological and pedagogical, corrective, rehabilitation measures to ensure the success of educational activities, improve quality of life for children with special educational needs, etc.

Keywords: health, health-preserving technologies, child, children with special needs, healthy lifestyle.

ВСТУП

Постановка проблеми. За сучасних умов розвитку суспільства, де відбуваються динамічні процеси в різних галузях життя, висувуються нові вимоги до формування знань, навичок мотиваційного інструментарію та способу життя особистості. Особлива роль у цьому процесі належить інноваційним технологіям, які спрямовані

на розвиток різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості.

У Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні важливими виховними завданнями, окрім забезпечення сприятливих умов для самореалізації особистості, реалізації індивідуального підходу до неї, виховання національної свідомості, усебічно розвиненої особистості тощо, визначено завдання охорони й зміцнення фізичного, психічного та духовного здоров'я, що актуалізує сьогодні проблему забезпечення здоров'язбереження особистості. Ці завдання конкретизовані для кожної групи дітей та юнацтва різного віку, проте спільним для всіх вікових категорій є впровадження здоров'язбережувальних технологій, забезпечення виховання в дітей орієнтації на здоровий спосіб життя людини.

Концепція «Нова українська школа» орієнтує на реформування системи освіти, що передбачає докорінне поліпшення організації освітнього процесу, виходячи із завдань зміцнення здоров'я дітей, нормалізації навчального навантаження. Для цього необхідно стимулювати створення здоров'язбережувальних програм, орієнтувати її на охорону й зміцнення здоров'я дітей та юнацтва, подальший розвиток оздоровчої системи, підвищення кваліфікації педагогів у питаннях охорони здоров'я і фізичного розвитку учнів. Ця проблема актуалізується у зв'язку з погіршенням стану здоров'я учнів: за оцінками експертів, приблизно 89% (Балакірева О. М., Рингач Н. О., & Левін Р. Я., 2007, с. 38) учнів мають захворювання серцево-судинної системи, верхніх дихальних шляхів, опорно-рухової системи, органів зору, неврози. За офіційними даними Європейського регіонального бюро ВООЗ, Україна входить до числа шести із п'ятдесяти країн Європи, де темпи вживання алкоголю, тютюну і наркотиків є найвищими. Не є винятком тут і юнацтво: щодня від уживання наркотичних речовин в Україні помирає троє молодих людей (Валеологія – наука про здоровий спосіб життя, 1996, с. 157).

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета дослідження - обґрунтувати значення і роль інноваційних технологій у формуванні здорового способу життя дітей.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Збереження і зміцнення здоров'я населення – пріоритетний напрям діяльності провідних європейських держав: ще 1981 р. Мадридська конференція міністрів охорони здоров'я європейських країн визнала здоров'язбереження людини – центральною проблемою розвитку держави; 1988 р. Комітет міністрів країн-членів Ради Європи ухвалив докладні рекомендації щодо впровадження курсів з охорони здоров'я в усі ланки освітніх закладів європейських держав, де було наголошено: здобуття знань валеологічного характеру є важливим для всіх вікових груп населення, а найважливішим – для дітей та юнацтва, оскільки вони найлегше можуть адаптуватися до змін у способі життя і саме від них залежить майбутнє будь-якої держави (Волошин О., 2009).

Нині Україна перебуває на рівні упровадження світових тенденцій щодо налагодження просвітницько-оздоровчої роботи з-поміж дорослого населення та юнацтва. Найважливішими стратегічними завданнями вітчизняних документів «Освіта України XXI століття», «Діти України», Закону України «Про загальну середню освіту», «Про охорону здоров'я» визначено всебічний розвиток особистості та становлення її здоров'я (духовного, психічного, фізичного, соціального). Оскільки ще 1994 р. у школах запровадили викладання основ здоров'я, валеології, безпеки життєдіяльності, а 1995 р. Україна взяла участь у міжнародному проєкті «Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю», сьогодні є потреба у значній активізації зусиль науковців, педагогів-практиків, психологів, медиків щодо проведення спеціальних соціально-педагогічних і медико-психологічних досліджень, реалізації державних завдань, які спрямовані на забезпечення здоров'язбережувального характеру діяльності закладів освіти України.

Однак реальний стан здоров'я дітей та юнацтва свідчить про те, що, на жаль, розв'язання цієї проблеми на державному рівні не є успішною, нерідко проблема здоров'язбереження особистості залишається на декларативному рівні. За таких умов школа, громадськість і батьки повинні взяти на себе відповідальність за здоров'я своїх вихованців. У такому випадку педагоги стають найбільш зацікавленою стороною у збереженні здоров'я зростаючого покоління, що спонукає їх до ширшого впровадження педагогічних технологій, що забезпечують здоров'я кожному учасникові навчально-виховного процесу в школі.

Сьогодні в освіті впроваджується чимало інноваційних технологій для успішного навчання, усебічного гармонійного розвитку особистості дошкільника і школяра. Процес формування здорового способу життя полягає у власній активності дітей, а результат досягається за допомогою інноваційних технологій: особистісно орієнтованого навчання, кооперації та диференціації, проєктної діяльності, арт-терапевтичних, кінезіотерапії, сендплеку, петтерапії, портфоліо тощо.

Обізнаність педагогів, батьків із різноманітними інноваційними технологіями та їх успішне засвоєння і використання на практиці сприятиме переосмисленню перспектив діяльності та роботи школи в житті дітей. Головною рушійною силою інноваційної діяльності є вчитель, оскільки суб'єктивний чинник є вирішальним під час упровадження та поширення нововведень. Постійне оновлення даних має бути стимулом для педагогів, які використовують інновації, для розроблення і впровадження інноваційних технологій в освіті, що ефективно реалізують вимоги особистісно орієнтованого освітнього простору. Педагогічна професія вимагає особливої чутливості до постійно оновлюваних тенденцій суспільного буття, здатності до адекватного сприйняття потреб суспільства і відповідної корекції навчально-виховної діяльності.

За слушним зауваженням дослідниці О. Волошин, «будь-яка педагогічна технологія має бути здоров'язберігаючою, оскільки передбачає створення відповідних умов навчання дитини у школі чи студента у ВНЗ (відсутність стресу, адекватність вимог, адекватність методик навчання й виховання), раціональну організацію навчального процесу

(відповідність індивідуальних особливостей особистості, її навчального і фізичного навантаження віковим, статевим, гігієнічним вимогам та віковим можливостям дитини, необхідний, достатній і раціонально організований руховий режим), забезпечення гармонійного розвитку природних здібностей особистості: її розуму, моральних та естетичних почуттів, потреби в діяльності, оволодіння початковим досвідом спілкування з людьми, природою, мистецтвом, забезпечення школяреві можливості збереження здоров'я за період навчання в школі, формування у нього необхідних знань, вмінь та навиків щодо дотримання здорового способу життя, уміння використовувати отримані знання в повсякденному житті» (Волошин О., 2009, с. 152).

Підтвердженням наведеної вище тези є аналіз класифікацій чинних здоров'язбережувальних технологій (за дослідницею О. Ващенко (Ващенко О. М., 2006, с. 20)), а також виокремлення педагогічних, виховних, соціальних, інтерактивних технологій ученою В. Оржеховською (Оржеховська В. М., 2006). За результатами аналізу цих джерел стверджуємо: термін «здоров'язбережувальна технологія» можна віднести до будь-якої з педагогічних технологій, які у процесі реалізації створюють відповідні умови для здоров'язбереження дошкільників та школярів. З іншого боку, застосування здоров'язбережувальних технологій та володіння ними – важливий показник професійної компетентності вчителя. Тому постає нагальна проблема в підготовці майбутніх учителів до формування здорового способу життя дітей.

Сутність здоров'язбережувальних технологій полягає в комплексній оцінці умов навчання і виховання, які уможливають забезпечувати належний стан здоров'я дітей, дбати про високий рівень їхньої самореалізації, формувати навички здорового способу життя, улаштовувати моніторинг показників індивідуального розвитку дитини, а також не тільки прогнозувати можливі зміни здоров'я дошкільників та школярів, а й і застосовувати відповідні психолого-педагогічні, корегувальні, реабілітаційні заходи задля забезпечення успішності навчальної діяльності, поліпшення якості життя дітей, які мають особливі освітні потреби тощо (Пантюк Т., Невмержицька О., & Пантюк М., 2015). За сучасних реалій особливо актуалізується проблема використання педагогічних технологій корекційної роботи з дітьми з обмеженими психофізичними можливостями.

До прикладу, у процесі вивчення курсу «Сучасні освітні корекційні технології» студенти Дрогобицького педагогічного університету імені Івана Франка здобувають низку необхідних для формування здорового способу життя дітей з обмеженими психофізичними можливостями фахових компетенцій: зокрема, здатність до розвитку в осіб, які мають особливі освітні потреби, базових якостей особистості: допитливості, пізнавальної активності та пізнавальної діяльності; формування в них уявлень про довкілля (предметне, природне, соціальне) та правила і норми функціонування в ньому; формування досвіду самостійної творчої діяльності; здатність використовувати сучасні корекційні технології в межах інклюзивного освітнього простору тощо. Тому важливо, щоб студенти мали знання про норми й аномалії у психофізичному розвитку особистості, основні причини порушень психофізичного розвитку, знали класифікацію дітей із вадами психофізичного розвитку, категорії порушень психофізичного розвитку у дітей: виразні та сталі порушення слухової функції (глухі, слабкоуючі, пізно оглухлі діти); виразні порушення зору (сліпі, слабкозорі діти); важкі мовленнєві порушення (діти-логопати); стійкі порушення інтелектуального розвитку на основі органічного ураження центральної нервової системи (ро-зумово відсталі діти); діти із затримкою психічного розвитку; діти з вадами опорно-рухового апарату; діти з вадами емоційно-во-львової сфери; та ін.

У результаті вивчення навчальної дисципліни майбутні вчителі повинні бути готові визначати структурні елементи та методологічні основи педагогічних технологій у процесі корекційної роботи, планувати освітньо-виховну роботу з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей осіб, які мають особливі освітні потреби, та прогнозувати її ймовірну ефективність; будувати освітній процес із урахуванням основних закономірностей його перебігу, керувати його якістю; володіти сучасними корекційними технологіями організації освітнього, розвивального, предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в інклюзивних групах; аналізувати дані про індивідуальний розвиток дитини; визначати критерії і показники психічного й психофізичного розвитку дітей на різних вікових етапах; урахувати отримані дані при добір методик і технологій навчання і виховання, розробляти ефективні індивідуальні програми соціалізації й адаптації; використовувати сучасні корекційні технології; урахувати індивідуальні відмінності дітей та розробляти дитиноцентричні творчо-розвивальні, освітньо-розвивальні, корекційно-розвивальні та інші адресно спрямовані технології і методики; добирати оптимальні методи та ефективні форми і різноманітні засоби педагогічного впливу на осіб, які мають особливі освітні потреби, у процесі їхнього виховання, навчання і розвитку та в конкретних ситуаціях суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагога з дітьми; планувати роботу інклюзивної групи; добирати доцільні для реалізації завдань корекційної освіти сучасні корекційні технології та розробляти конспекти різних форм освітньої діяльності з урахуванням вікових особливостей та індивідуальних відмінностей дітей тощо.

Під час вивчення теми «Загальна характеристика сучасних освітніх корекційних технологій» студенти знайомляться з інноваційними технологіями, які доцільно застосовувати в процесі формування здорового способу життя дітей. Акцент зроблено на корекційних освітніх технологіях та інших освітніх моделях роботи з особами, які мають вади психофізичного розвитку, зокрема, технологія особистісно орієнтованого навчання, технології кооперації та диференціації, проектній технології (творчі, ігрові, пізнавальні, дослідницькі, культурологічні, інформаційні, екологічні, економічні, проекти милосердя, практично зорієнтовані проекти, проекти самоосвіти, самовиховання, соціальні, інтегровані, життєвий проект), арт-терапевтичній технології (музикотерапія, вокалотерапія, казкотерапія, сміхотерапія, хромотерапія, імаготерапія, лялькотерапія) та технік (кляксографії, пальчикового живопису, малювання м'ятим папером, малювання на склі, ниткографії, технік малювання листям, паличками, камінцями, техніка відтиску вату, техніка «відтиск пробками», малювання долонями), технології кінезіотерапії, сендплей, петтерапії, портфоліо

(портфоліо документів; портфоліо досягнень; рефлексивне портфоліо та ін.), технології «Створення ситуації успіху» тощо.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

За сучасних умов розвитку українського суспільства нагальною є потреба у вихованні здорової особистості, яка є конкурентоздатною, з розвиненим інтелектом, творчим потенціалом, що прагне до самовдосконалення і збереження власного здоров'я. Сучасна педагогічна освіта характеризується широким упровадженням технологічного підходу, що є об'єктивним процесом і відповідає вимогам, які ставлять до освіти сучасні державні документи, зокрема Концепція «Нова українська школа». Ідеться насамперед про здоров'язбережувальні технології, під якими розуміємо такі, що забезпечують сприятливі умови для навчання дошкільників та школярів (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання тощо), оптимальну організацію навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм), повноцінний та раціонально організований руховий режим, створюють комфортне середовище для дітей з особливими потребами та ін.

Сьогодні в освіті активно впроваджується чимало інноваційних технологій для успішного навчання, усебічного гармонійного розвитку дітей. Процес формування здорового способу життя особистості полягає у власній активності дитини, а результат досягається за допомогою інноваційних технологій: особистісно орієнтованого навчання, кооперації та диференціації, проектної діяльності, арт-терапевтичних, кінезіотерапії, сендплеку, петтерапії, портфоліо тощо. Відповідно постає проблема підготовки такого вчителя, який володіє необхідними фаховими компетенціями. Проведене дослідження не висчерпує всіх аспектів проблеми, порушеної в назві статті. Перспективними напрямками подальшого вивчення вважаємо такі: теоретико-методологічні засади виховання здорового способу життя особистості в сучасній українській педагогіці; взаємодія сім'ї і школи у формуванні здоров'язбереження дітей і юнацтва та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Балакірева, О. М., Рингач, Н. О., & Левін, Р. Я. (2007). Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді: монографія. Київ: Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка.
- Валеологія – наука про здоровий спосіб життя: інформативно-метод. збірник. (1996). Київ: Знання, Вип. 1.
- Ващенко, О. М. (2006). Особливості формування у молодших школярів здоров'язберігаючих умінь і навичок. Сучасні технології навчання в початковій освіті : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (13 – 14 квітня 2006 р.), 19 – 21.
- Волошин, О. Р. (2009). Здоров'я як предмет вітчизняної та зарубіжної педагогіки. Молодь і ринок, 11(58), 151 – 155.
- Оржеховська, В. М. (2006). Педагогіка здорового способу життя. Шлях освіти, 4, 29 – 32.
- Пантюк, Т., Невмержицька, О., & Пантюк, М. (2015). Особливості розвитку, навчання та виховання дітей при сенсорних порушеннях. Дрогобич : РВВ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

REFERENCES

- Balakirjeva, O. M., Rynhach, N. O., & Levin, R. Ya. (2007). Zdorovia ta povedinkovi orientatsii uchnivskoi molodi: monohrafiia. Kyiv: Ukr. in-t sots. doslidzh. im. O. Yaremenka.
- Valeolohiia – nauka pro zdorovyi sposib zhyttia : informatyvno-metod. zbirnyk. (1996). Kyiv: Znannia, Vyp. 1.
- Vashchenko, O. M. (2006). Osoblyvosti formuvannia u molodshykh shkolariv zdoroviazberihaiuchykh umin i navychok. Suchasni tekhnolohii navchannia v pochatkovii osviti : mater. Vseukr. nauk.-prakt. konf. (13 – 14 kvitnia 2006 r.), 19 – 21.
- Voloshyn, O. R. (2009). Zdorovia yak predmet vitchyznianoї ta zarubizhnoi pedahohiky. Molod i rynek, 11(58), 151 – 155.
- Orzhekhovska, V. M. (2006). Pedahohika zdorovoho sposobu zhyttia. Shliakh osvity, 4, 29 – 32.
- Pantiuk, T., Nevmerzhytska, O., & Pantiuk, M. (2015). Osoblyvosti rozvytku, navchannia ta vykhovannia ditei pry sensorykh porushenniakh. Drohobych : RVV Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka.

Статтю подано до редколегії 28.08.2019 р.
Рекомендовано до друку 13.09.2019 р.